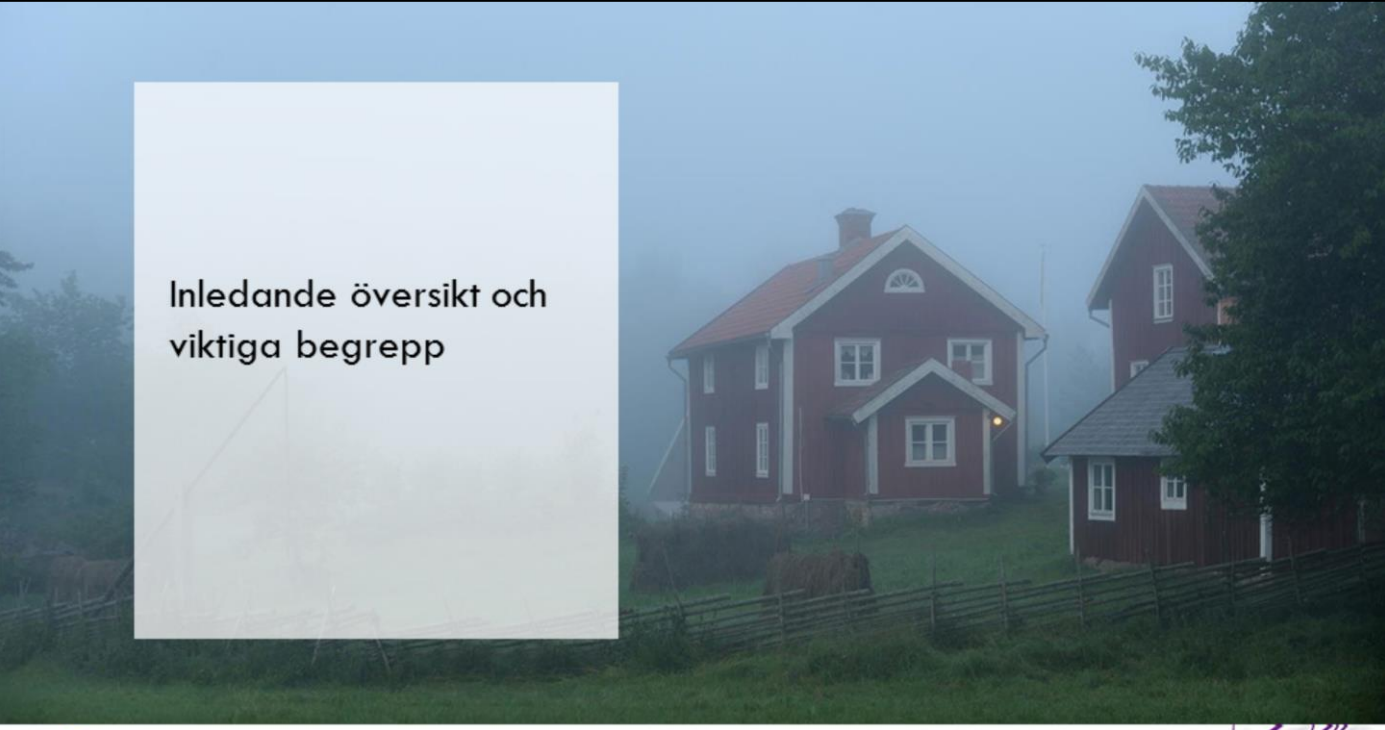

Legala grunder vid kris, höjd beredskap och krig – samt för totalförsvar

Malen Wallén
Britt-Marie Jönson

Inledande översikt och viktiga begrepp

PTS är en myndighet som har särskilda uppgifter både vid kriser och vid höjd beredskap enligt förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters verksamhet vid höjd beredskap

- PTS har ett särskilt ansvar för att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera en kris, förebygga sårbarheter och motstå hot och risker
- PTS har också ett ansvar att vidta de ytterligare förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap – bevakningsansvarig

PTS är också totalförsvarsmyndigheterna enligt 1 § förordning (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen

- PTS kan bl.a. ange att enskilda ska delta i totalförsvarsplaneringen

Allmänt om legala grunder vid kris, höjd beredskap och krig - samt för totalförsvar

- För fredstida kriser finns inga specialbestämmelser utan svensk krisberedskap grundar sig på ordinarie förvaltningsstrukturer - med de tre grundprinciperna ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen
- För höjd beredskap och krig finns speciella bestämmelser i 15 kap regeringsformen och i de s.k. fullmaktslagarna
- För planering för totalförsvar finns också speciella bestämmelser. Planering ska utgå från samhällets förmåga att hantera fredstida krissituationer.
- Planering för totalförsvar kräver kännedom om såväl rättsliga regler för kris som för höjd beredskap och krig

För fredstida kriser finns inga specialregler. Svensk krisberedskap grundar sig på ordinarie förvaltningsstrukturer. Inga särskilda lagar träder in vid en krissituation, de lagar som gäller vid normalt tillstånd gäller även vid en krissituation. Regeringen ska även i en krissituation fatta beslut kollektivt, och ministerstyre är lika förbjudet i en kris som under normala omständigheter. Det finns inget undantagstillstånd i Sverige och heller ingen "krislag" som reglerar ansvaret för beslutsfattandet i kriser på nationell nivå.

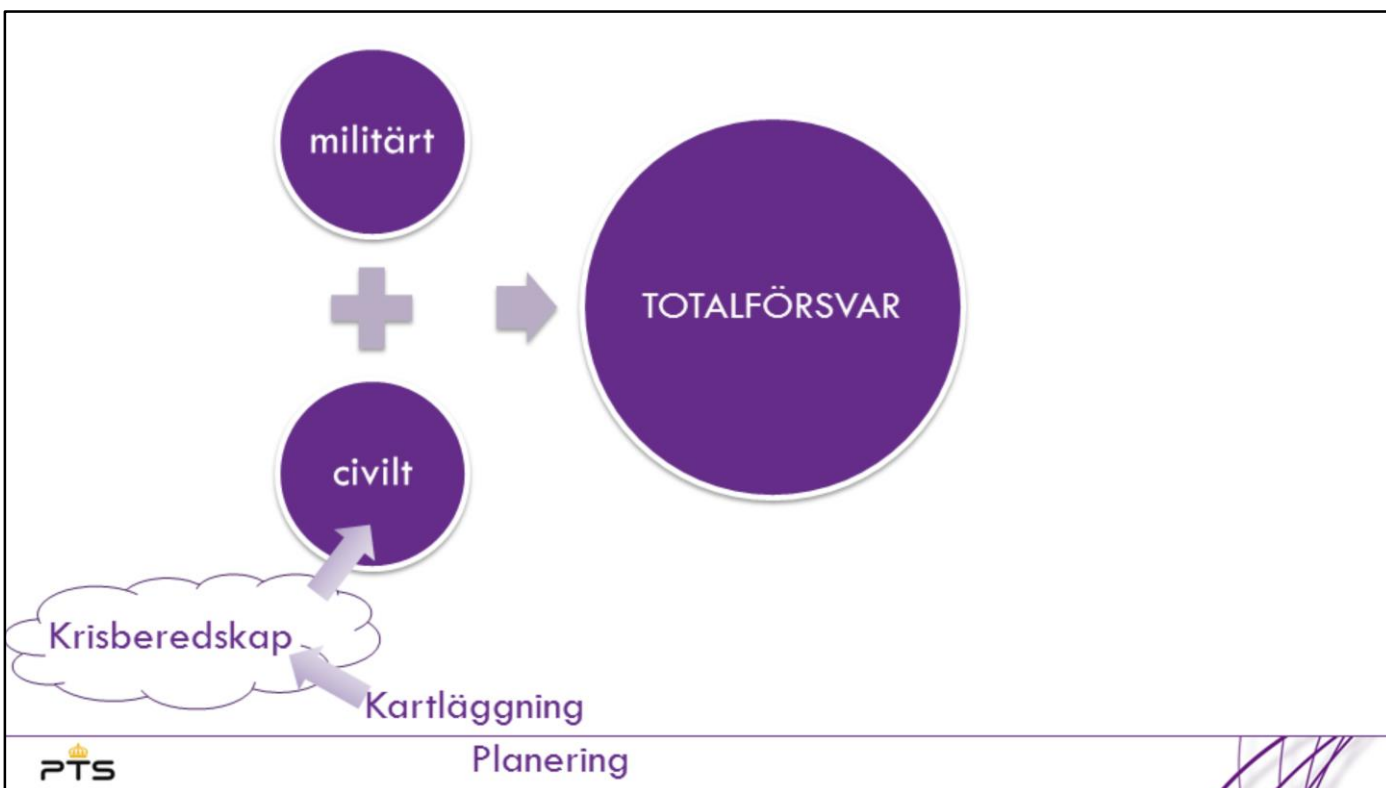
För höjd beredskap och krig finns specialregler i regeringsformen och i ett flertal andra författningar som ska snabba på och underlätta beslutsfattandet. De ska även understödja omställningen av samhället från fredstida behov till försvar av landet.

Regeringsformen har regler för krig och krigsfara i 15 kap. Anledningen till att ett avvikande från normala regler skulle gälla så långt möjligt, var att kravet på snabbhet och skyddet för insyn bedömdes som livsviktigt. Den moderna Regeringsformen hämtade inspiration från de utmaningar Norge ställdes inför vid tyska invasionen 1940. Hotet sågs som att hela eller delar av landet kunde bli ockuperat, riksdagen kanske inte kunde sammanträda och regeringen skulle kunna bli direkt drabbade av krigshändelserna. Detta motiverade specialregler för krig, men inte specialregler för fredstida kriser. En annan grundidé var att undvika användandet av den konstitutionella nödrätten som grund för beslutsfattande i krigstid. Istället skulle tydliga regler ge en legal grund till handlande även i krigstid.

Med totalförsvar avses i lagen (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap all militär och civil verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Lagen anger att totalförsvarsresurser skall utformas så att de även kan användas vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser och stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället.

Den totalförsvarsplanering som nu dras igång bland civila aktörer har två perspektiv: dels att med

krisberedskapen som grund arbeta för att samhället blir mer motståndskraftigt även mot väpnat angrepp, dels att säkerställa att det militära försvaret kan få stöd av det övriga samhället för att säkerställa sin operativa förmåga vid höjd beredskap och ytterst vid krig

Totalförsvaret är verksamhet och inte en organisation. Totalförsvärsverksamhet i fred utgörs av sådana åtgärder som utöver den ordinarie verksamheten behövs just för att förbereda samhället för krigsförhållanden.

Under "högsta beredskap" vidgas totalförsvärsbegreppet till att omfatta alla de åtgärder som behövs för att ställa om samhället och utgör hela den samhällsverksamhet som då skall bedrivas.

Det militära försvaret är inte någon myndighet utan avser den militära verksamhet som bedrivs av huvudsakligen myndigheten Försvarsmakten men även av andra organ.

Det civila försvaret omfattar all den civila verksamhet som utgör totalförsvaret, dvs. alla de beredskapsförberedelser som statliga civila myndigheter, kommuner, landsting och kyrkliga kommuner samt enskilda, företag, föreningar m.fl. vidtar i fredstid och all den civila verksamhet som behövs under krigsförhållanden för att stödja Försvarsmakten, skydda och rädda liv och egendom, trygga en livsnödvändig försörjning och upprätthålla viktiga samhällsfunktioner.

Enligt den försvarspolitiska propositionen 2014/15:109 samt regeringsbeslut II:16 Ju2015/00054/SSK (Planeringsanvisningar för det civila försvaret) har omvärldsläget försämrats och planeringen för civilt försvar ska återupptas. Planeringsarbetet med civilt försvar ska samordnas med det planeringsarbete som sker inom ramen för krisberedskap. Exempelvis bör arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser beakta både krissituationer i fredstid och situationer med höjd beredskap. Åtgärderna kan i viss utsträckning vara desamma, och bestämmelserna om krisberedskap påverkar därför arbetet med civilt försvar.

Totalförsvarskonceptet etablerades under det kalla krigets tid och mot bakgrund av den då dominerande hotbilden. Numera är hotbilden mer komplex och diffus och tillåter inte en lika tydlig gränsdragning mellan fred och krig. Dessa förhållanden behöver beaktas och så långt möjligt omhändertas i den fortsatta utvecklingen av samhällets krisberedskap, liksom i den totalförsvarsplanering som nu behöver ske som en anpassning till de säkerhetspolitiska förhållanden som regeringen identifierat.

PTS är en civil myndighet och ingår i den civila delen av totalförsvaret. Aktörer inom sektorna elektronisk kommunikation och post tillhör också det civila totalförsvaret.

Viktiga begrepp

- För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. **Höjd beredskap** är antingen **skärpt beredskap** eller **högsta beredskap**. Vid höjd beredskap kan delar av eller hela totalförsvaret mobiliseras.
- Under **högsta beredskap** är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Om Sverige är i krig råder högsta beredskap.
- Om det råder **högsta beredskap i hela landet**, kan regeringen besluta att detta ska tillkännages även genom **beredskapslarm**.
- **Totalförsvaret** är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret omfattar **militär verksamhet (militärt försvar)** och **civil verksamhet (civilt försvar)**.

Begreppen finns i

Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

1 § Totalförsvaret är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig.

För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då skall bedrivas.

Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).

2 § Totalförsvarets resurser skall utformas så att de även kan användas vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser och stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället.

3 § Är Sverige i krig råder högsta beredskap.

Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap.

Förordning (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap

9 § Att beredskapen i Sverige höjts till skärpt eller högsta beredskap tillkännages, förutom på det sätt som föreskrivs i 4 § lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar, i ljudradion och televisionen. Om det råder högsta beredskap i hela landet, kan regeringen besluta att detta ska tillkännages även genom beredskapslarm.

10 § Beredskapslarm ges på anläggningar för utomhusalarmering genom trettio sekunder långa signaler med femton sekunders uppehåll mellan signalerna under sammanlagt fem minuter.

Beslutet om att Sverige är i krig eller krigsfara fattas av regeringen under det som brukar benämnas konstitutionellt ansvar, och det är också det beslutet som utgör grunden för beredskapshöjningar i Sverige. Den formella krigsförklaringen (som mellan länder numera i princip aldrig används), 15 kap. 14 § RF ska godkännas av riksdagen om det inte handlar om ett väpnat angrepp för då får regeringen utfärda krigsförklaringen på egen hand.

Om beslut fattats om högsta beredskap kan regeringen också besluta om att detta ska tillkännages genom beredskapslarm. Beredskapslarm är alltså endast ett sätt att tillkännage beslutet om högsta beredskap, det är inte en egen beredskapsgrad. Dock har beredskapslarmet vissa direkta effekter. Beredskapslarmet ges i systemet för Viktigt Meddelande till Allmänheten (VMA) - signalen vara trettio sekunder lång med femton sekunders uppehåll mellan signalerna under sammanlagt fem minuter.

Tanken med att regeringen fattar ett formellt beslut om höjd beredskap är bland annat att det ger en tydligt angiven tidpunkt angiven för när höjd beredskap införs. De kriterier (krigsfara, utomordentliga förhållanden på grund av att det är krig utanför Sveriges gränser), som ska vara uppfyllda för att regeringen ska kunna besluta om höjd beredskap finns beskrivna i förarbetena, Se t.ex. Prop. (1992:93/76), s. 47

Kris - ordinarie förvaltningsstrukturer

Viktiga författningar för krishanteringen är bl.a.

- Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap
- Lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (samt anslutande förordning)
- Samverkan och samordning är en viktig del av svensk krisberedskap – denna är i vissa fall författningsreglerad

Lagar och förordningar vid en kris

Två lagar reglerar specifikt krishanteringen i Sverige. Men det finns relevanta avsnitt även i ordinarie lagar.

- Lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Reglerar den lokala krishanteringen i kommuner och landsting. Enligt lagen är kommuner och landsting skyldiga att förbereda sig och ha en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Lagen säger också att alla kommuner och landsting ska ha en särskild krisledningsnämnd som kan ta över de vanliga kommunala nämndernas uppgifter under en kris.

- Förordning om krisberedskap och höjd beredskap

Den 1 april 2016 ersattes förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap av två nya förordningar. Förordningen (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap och förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap (Justitiedepartementet).

För att bl.a. underlätta författningsreglerad samverkan finns vägledningen "Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar"

Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar ska bidra till en ökad förmåga att hantera samhällsstörningar i Sverige. Syftet är att ge vägledning till aktörer för att underlätta aktörsgemensam inriktning och samordning.

Aktörer ska lättare kunna agera tillsammans på ett strukturerat och likartat sätt och effektivare utnyttja samhällets resurser.

Ett sjuttioal aktörer inom samhällsskydd och beredskap – experter, forskare och praktiker – har arbetat under två års tid med att ta fram dessa rekommendationer

Se - [https://www.msb.se/sv/Produkter--tjanster/Publikationer/Publikationer-fran-](https://www.msb.se/sv/Produkter--tjanster/Publikationer/Publikationer-fran-MSB/Sammanfattning-Gemensamma-grunder-for-samverkan-och-ledning-vid-samhallsstorningar/)

MSB/Sammanfattning-Gemensamma-grunder-for-samverkan-och-ledning-vid-samhallsstorningar/

Höjd beredskap och krig – s.k. författningar

Viktiga författningar för höjd beredskap och krig är bl.a.

- 15 kap regeringsformen (1974:152)
- Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap
- Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap
- Fullmaktslagstiftning

Planering för totalförsvar – s.k. författningar

Viktiga författningar inom PTS verksamhetsområde är bl.a.

- Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen
- Förordning (1992:390) om förberedelser för leverans av varor och tjänster
- Post- och telestyrelsens föreskrifter om fredstida planering för totalförsvarets behov av telekommunikation m.m. PTSFS 1995:1

Krisberedskap

Förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters verksamhet vid höjd beredskap

Förordningen syftar till att myndigheter genom sin verksamhet ska a) minska sårbarheten i samhället och b) utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och inför och vid höjd beredskap.

Förordningen anger bl.a. att

- att myndigheterna ska samverka och stödja varandra vid krissituationer
- att myndigheter ska göra risk- och sårbarhetsanalyser
- att vissa myndigheter har ett särskilt ansvar för att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera en kris, förebygga sårbarheter och motstå hot och risker (PTS är sådan myndighet)

Förordningen anger bl.a.

1 § Bestämmelserna i denna förordning syftar till att statliga myndigheter genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och inför och vid höjd beredskap.

5 § Varje myndighet, vars ansvarsområde berörs av en krissituation, ska vidta de åtgärder som behövs för att hantera konsekvenserna av denna. Myndigheterna ska samverka och stödja varandra vid en sådan krissituation.

8 § Varje myndighet ska i syfte att stärka sin egen och samhällets krisberedskap analysera om det finns sådan sårbarhet eller sådana hot och risker inom myndighetens ansvarsområde som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området.

--- Myndigheten ska minst vartannat år värdera och sammanställa resultatet av arbetet i en risk- och sårbarhetsanalys.

10 § De myndigheter som anges i bilagan till denna förordning, länsstyrelserna samt i övrigt de andra myndigheter som regeringen meddelar föreskrifter om eller beslutar efter förslag från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har ett särskilt ansvar för att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera en kris, förebygga sårbarheter och motstå hot och risker

I förordningen anges även att PTS ska ha en TiB och ledningsfunktion 11 och 12 §§ (PTS omfattas enligt s.k. regeringsbeslut). Vidare ska rapportering av lägesbilder ska ske till regeringen och MSB enligt 13 och 14 §§.

Tjänsteman i beredskap

11 § Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska vid behov till Regeringskansliet lämna förslag på förändringar av vilka myndigheter som ska ha en tjänsteman i beredskap med uppgift att initiera och samordna det inledande arbetet för att upptäcka, verifiera, larma och informera vid allvarliga kriser.

Ledningsfunktion

12 § Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska vid behov till Regeringskansliet lämna förslag på förändringar av vilka myndigheter som ska ha förmåga att vid en kris, som berör myndigheternas egna ansvarsområden eller medför behov av samverkan med annan myndighet, omgående kunna upprätta en ledningsfunktion.

Rapportering

13 § Myndigheter med ansvar enligt 10 § ska, när en situation som avses i 8 § andra stycket uppstår, hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom respektive ansvarsområde samt om vidtagna och planerade åtgärder.

14 § Varje myndighet ska efter förfrågan från Regeringskansliet eller Myndigheten för samhällsskydd och beredskap lämna den information som behövs för samlade lägesbilder.

Mer om bevakningsansvariga myndigheter

I bilagan till förordningen framgår vilka myndigheter är s.k. bevakningsansvariga myndigheter och har ett ansvar att vidta de ytterligare förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap (PTS är en sådan bevakningsansvariga myndigheter)

De bevakningsansvariga myndigheterna ska bl.a. särskilt

- planera för att kunna anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation,
- genomföra den omvärldsbevakning och de risk- och sårbarhetsanalyser samt de utvecklingsinsatser som krävs för att myndigheten ska klara sina uppgifter vid höjd beredskap,

Vid höjd ska de bevakningsansvariga myndigheterna bl.a.

- inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret.
- hålla regeringen informerad
- Lämna underlag till Försvarsmakten

PTS är en s.k. bevakningsansvarig myndighet

15 § I 4 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap regleras myndigheters ansvar att i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav. Av bilagan till denna förordning framgår vilka myndigheter som har ett ansvar att vidta de ytterligare förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap (bevakningsansvariga myndigheter).

16 § De bevakningsansvariga myndigheterna ska särskilt

1. planera för att kunna anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation,
2. genomföra den omvärldsbevakning och de risk- och sårbarhetsanalyser samt de utvecklingsinsatser som krävs för att myndigheten ska klara sina uppgifter vid höjd beredskap,
3. ta ut, utbilda och öva berörd personal för myndighetens verksamhet vid höjd beredskap om dessa aktiviteter inte kan anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation, och
4. av medel anvisade för höjd beredskap anskaffa de förnödenheter och den utrustning som myndigheten behöver för att klara sina uppgifter vid höjd beredskap om denna anskaffning inte kan anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation.

17 § De bevakningsansvariga myndigheterna ska vid höjd beredskap i första hand inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret. Den fredstida verksamheten ska om möjligt upprätthållas i normal omfattning.

18 § Vid höjd beredskap ska de bevakningsansvariga myndigheterna hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet och den förväntade utvecklingen inom respektive ansvarsområde samt om vidtagna och planerade åtgärder.

När beredskapen höjts ska de bevakningsansvariga myndigheterna även lämna

Försvarsmakten underlag enligt 8 § förordningen (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap.

Höjd beredskap och krig

15 kap regeringsformen

I 15 kap regeringsformen finns bl.a. bestämmelser som anger

- hur riksdag och regeringen ska organiseras etc. om riket blir helt eller delvis ockuperat
- att regeringen får utfärda bestämmelser som annars ska utfärdas av riksdagen (stöd för de s.k. fullmaktslagarna)
- att uppgifter som annars utförs av regeringen istället ska utföras av förvaltningsmyndigheter etc.
- att förklaring att riket är i krig får, utom vid ett väpnat angrepp mot riket, inte ges av regeringen utan riksdagens medgivande
- när regeringen får sätta in försvarsmakten och uppdra åt försvarsmakten att använda våld
- när regeringen får sända svenska väpnade styrkor till andra länder

Med stöd av 15 kap RF kan riksdagen att i krigs- och kristider delegera normgivningskompetens till regeringen även i sådana ämnen som anges i bl.a. 8 kap 2 § och där delegation annars är förbjuden. 15 kap RF ger också stöd för de s.k. fullmaktslagarna, t.ex. förfogandelagen (1978:262) och ransoneringslagen (1978:268). Paragrafen skiljer sig från de flesta andra i kapitlet genom att den inte bara gäller under krig eller krigsfara utan också om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig – ett krig som Sverige inte nödvändigtvis behöver ha varit indraget i – eller av krigsfara som landet har befunnit sig i. Paragrafen ger endast stöd för föreskrifter i visst ämne.

15 kap. Krig och krigsfara (urval och förkortade bestämmelser i vissa fall)

Inkallande av riksdagen

1 § Kommer riket i krig eller krigsfara ska regeringen eller talmannen kalla riksdagen till sammanträde. Den som utfärdar kallelsen kan besluta att riksdagen ska sammanträda någon annanstans än i Stockholm.

Krigsdelegationen

2 § Är riket i krig eller krigsfara, ska en inom riksdagen utsedd krigsdelegation träda i riksdagens ställe, om förhållandena kräver det. ---

Regeringsbildning och regeringens arbetsformer

4 § Är riket i krig och kan regeringen till följd av detta inte fullgöra sina uppgifter, kan riksdagen besluta om bildande av regering och om regeringens arbetsformer.

Regeringens befogenheter

5 § Är riket i krig och kan varken riksdagen eller krigsdelegationen till följd av detta fullgöra sina uppgifter, ska regeringen fullgöra dessa i den utsträckning det behövs för att skydda riket och slutföra kriget.

Regeringen får inte med stöd av första stycket stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen. *Lag (2010:1408).*

6 § Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, kan regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning meddela sådana föreskrifter i visst ämne som enligt grundlag annars ska meddelas genom lag. Om det behövs med hänsyn till försvarsberedskapen, kan regeringen även i annat fall med stöd av bemyndigande i lag genom förordning bestämma att en i lag meddelad föreskrift om rekvisition eller annat sådant förfogande ska börja eller upphöra att tillämpas.

I en lag med ett sådant bemyndigande ska det noga anges under vilka förutsättningar bemyndigandet får utnyttjas. Bemyndigandet medför inte rätt att stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

Rikets försvar

13 § Regeringen får sätta in rikets försvarsmakt i enlighet med internationell rätt för att möta ett väpnat angrepp mot riket eller för att hindra en kränkning av rikets territorium. Regeringen får uppdra åt försvarsmakten att använda våld i enlighet med internationell rätt för att hindra kränkning av rikets territorium i fred eller under krig mellan främmande stater.

Krigsförklaring

14 § Förklaring att riket är i krig får, utom vid ett väpnat angrepp mot riket, inte ges av regeringen utan riksdagens medgivande.

Insättande av väpnade styrkor

16 § Regeringen får sända svenska väpnade styrkor till andra länder eller i övrigt sätta in sådana styrkor för att fullgöra en internationell förpliktelse som har godkänts av riksdagen. Svenska väpnade styrkor får i övrigt sändas till andra länder eller sättas in om

1. det är medgett i lag som anger förutsättningarna för åtgärden, eller
2. riksdagen medger det i ett särskilt fall.

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

I lagen finns bl.a. bestämmelser som anger

- att för att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas
- att höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap
- att regeringen kan besluta om skärpt eller högsta beredskap om
 - Sverige befinner sig i krigsfara
 - Det råder utomordentliga förhållanden föranledda av krig utanför Sveriges gränser, eller
 - Det råder utomordentliga förhållanden som är föranledda av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

1 § Totalförsvar är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig.

För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvar all samhällsverksamhet som då skall bedrivas.

Totalförsvar består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).

2 § Totalförsvarsresurser skall utformas så att de även kan användas vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser och stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället.

3 § Är Sverige i krig råder högsta beredskap.

Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap.

4 § Beslut enligt 3 § får avse en viss del av landet eller en viss verksamhet.

Anledningen till att man reglerar beredskapstillstånd i lagen är att man vill möjliggöra en samordnad beredskapshöjning och ge statsledningen en möjlighet att höja beredskapen samordnat om detta behövs. Bestämmelsen som anger att om Sverige i krig råder högsta beredskap är avsedd som en yttersta garanti om regeringen av någon anledning skulle hindras att fatta beslut om en beredskapshöjning. När beslut om höjd beredskap är fattat utlöses en rad åtgärder enligt andra lagar.

Förarbeten (prop. 1992/93:76) diskuterar vilka typer av kriser som ska omfattas av uttrycket "om landet befinner sig, eller har befunnit sig, eller att det råder sådana utomordentliga förhållanden föranledda av att landet befunnit sig i krig eller krigsfara".

- Med att Sverige befinner sig i krigsfara avses att ett fientligt angrepp på landet bedöms vara förestående.
- Med utomordentliga förhållanden föranledda av krig utanför Sveriges gränser avses att det svenska samhället drabbas kraftigt av kraftiga påkänningar och störningar på grund av ett krig som vi inte tar del i. Det kan exempelvis röra sig om att landet får ta emot stora strömmar av flyende eller att försörjningsläget blir ansträngt på grund av avspärrningar.
- Med utomordentliga förhållanden som är föranledda av att Sverige har varit i krig eller krigsfara avses exempelvis att försörjningsläget är ansträngt, att viktiga samhällsfunktioner är utslagna på grund av krigshandlingar eller att i landet finns stora skaror av utlänningar som söker skydd här.

I förarbetena påtalas att det inte med stöd av dessa bestämmelser finns stöd för att vidta åtgärder vid fredskriser, såsom större naturkatastrofer, oroligheter inom landet etc. Det nämns att behov av att ingripa tidigt i ett krisförlopp kan tillgodoses genom de regler som normalt gäller enligt RF samt genom frivilliga åtgärder, t.ex. genom att avtal träffas som ett led i samhällsplaneringen för kriser och krig.

Förordning (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap

I förordningen finns bl.a. bestämmelser som anger hur myndigheter ska arbeta med beredskapsplanering och åtgärder inför och vid höjd beredskap

- Myndighet ska i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav.
- Myndigheter ska planera för att under höjd beredskap fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt.
- Myndigheternas planering för totalförsvaret ska ske i samverkan med de statliga myndigheter, kommuner, landsting, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda

1 § Denna förordning ansluter till vad som föreskrivs i lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap. Bestämmelserna i förordningen syftar till att statliga myndigheter genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter inför och vid höjd beredskap.

4 § Varje myndighet ska i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav. I myndigheternas planering för totalförsvaret ska det ingå att myndigheten under höjd beredskap ska fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt.

Myndigheternas planering för totalförsvaret ska ske i samverkan med de statliga myndigheter, kommuner, landsting, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda.

6 § Personal som är anställd hos en myndighet och som inte tas i anspråk i totalförsvaret i övrigt får, med stöd av anställningsavtalet, krigsplaceras vid myndigheten.

8 § Vid höjd beredskap ska de myndigheter som är bevakningsansvariga myndigheter enligt förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap lämna Försvarsmakten det underlag som behövs för att myndigheten ska kunna fullgöra sin informationsskyldighet till regeringen.

**Närmare om
höjd beredskap
och de s.k.
fullmaktslagarna**

Mer om beslut om höjd beredskap

- Beslutet om höjd beredskap kan gälla endast en del av landet eller en viss verksamhet.
- Att beredskapen tillkännages på samma sätt som all ordinarie lagstiftning, men vid sidan av detta även via radio och TV
- Om det råder **högsta beredskap i hela landet**, kan regeringen besluta att detta ska tillkännages även genom **beredskapslarm**

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

Hur beslut om höjd beredskap tillkännages

9 § Att beredskapen i Sverige höjts till skärpt eller högsta beredskap tillkännages, förutom på det sätt som föreskrivs i 4 § lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar, i ljudradion och televisionen. Om det råder högsta beredskap i hela landet, kan regeringen besluta att detta ska tillkännages även genom beredskapslarm.

10 § Beredskapslarm ges på anläggningar för utomhusalarmering genom trettio sekunder långa signaler med femton sekunders uppehåll mellan signalerna under sammanlagt fem minuter.

Mer om åtgärder vid höjd beredskap

Höjd beredskap innebär bl.a. att

- PTS och andra bevakningsansvariga myndigheter ska lämna Försvarmakten det underlag som Försvarmakten behöver för sin informationsskyldighet till regeringen
- Regeringen får föreskriva om allmän tjänsteplikt enligt lagen om totalförsvarsplikt

Om höjd beredskap tillkännages genom ett beredskapslarm medför det bl.a.

- att hela Försvarmakten ska krigsorganiseras
- att kommuner och landsting samt vissa näringsidkare ska övergå till krigsorganisation
- att krigsplacerad personal ska inställa sig
- att de s.k. fullmaktslagar omedelbart ska tillämpas i sin helhet

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

Åtgärder vid höjd beredskap

11 § När beredskapen höjts, ska Försvarmakten krigsorganiseras i den omfattning som regeringen bestämmer. Vid beredskapslarm ska hela Försvarmakten krigsorganiseras.

12 § Vid högsta beredskap ska kommuner och landsting övergå till krigsorganisation. Vid beredskapslarm ska kommuner och landsting samt de trossamfund och andra enskilda organisationer och de näringsidkare som enligt överenskommelse eller på annan grund är skyldiga att fortsätta sin verksamhet i krig övergå till krigsorganisation.

13 § Vid beredskapslarm ska följande författningar omedelbart tillämpas i sin helhet: - **se bild 22**

14 § Beredskapslarm innebär föreskrift om allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Beredskapslarm innebär vidare föreskrift enligt 1 § förordningen (1982:314) om utnyttjande av Kustbevakningen inom Försvarmakten.

Beredskapslarm innebär även förordnande enligt 2 § lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg samt förordnande enligt 4 kap. 1 § sjötrafikförordningen (1986:300).

15 § Beredskapslarm innebär order till den som är krigsplacerad inom totalförsvaret enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller på annan grund att omedelbart inställa sig till tjänstgöring enligt krigsplaceringsorder eller motsvarande handling. Beredskapslarm innebär också att egendom som tagits ut i fredstid med stöd av förordningen (1992:391) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov omedelbart ska tillhandahållas i enlighet med tidigare lämnade uttagningsbesked.

Särskilt om de s.k. fullmaktslagarna

- Fullmaktslagar är författningar som tillkommit med stöd av delegation enligt 15 kap 6 § RF
- Dessa författningar tillämpas inte under ordinära förhållanden men ska med automatik tillämpas om landet kommer i krig (se nedanstående bild om beredskapslarm)
- Vid krigsfara eller andra exceptionella förhållanden kan också regeringen besluta att de ska bli tillämpliga i sin helt helhet - eller i vissa delar
- Kallas ibland beredskapslagstiftning eftersom det är författningar som är "redo" att tas i bruk

Att beredskapslarm innebär att fullmaktslagarna träder i kraft är en försäkring för de fall regeringen inte kan fatta beslut. Ett beredskapslarm är dock ingen förutsättning för att ikraftträdande ska ske. Många av fullmaktslagarna kan genom regeringsbeslut - delvis kan eller i sin helhet - implementeras redan vid skärpt eller högsta beredskap utan användning av beredskapslarm.

Många av författningar inleds med en bestämmelse som anger att hela eller delar av författningen träder i kraft om riket kommer i krig. Att angivna bestämmelser i författningar automatiskt skall tillämpas om Sverige kommer i krig, dvs. att befogenheter som ges med stöd av lagen träder i kraft vid krig utan något särskilt beslut om detta, utgör en garanti för att reglerna sätts i funktion vid ett krigsutbrott även om regeringen av någon anledning hindras från att fatta beslut härom eller inte når ut med ett sådant beslut till alla berörda.

Därefter finns ofta en bestämmelse som anger att regeringen får föreskriva att hela eller delar av författningen ska tillämpas om förutsättningarna för beslut om höjd beredskap är uppfyllda, dvs. att Sverige befinner sig i krigsfara eller att det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara. En föreskrift om tillämpning ska underställas riksdagens prövning inom en månad från det den utfärdades

I flera lagar finns också angivet andra förutsättningar för när regeringen får besluta att författningen ska tillämpas – helt eller delvis - t.ex.

Ransoneringslag (1978:268) - betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen.

Förfogandelagen (1978:262) - om det är nödvändigt att med hänsyn till försvarsberedskapen inkalla totalförsvarspliktiga till tjänstgöring med stöd av 4 kap. 7 eller 8

§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Prisregleringslag (1989:978) - om det av någon annan orsak än krig eller krigsfara finns risk för en allvarlig prisstegring inom landet på en eller flera viktiga varor eller tjänster

I nämnda situationer förutsätts regeringen fungera normalt och det kan inte anses vara någon mer betydande omgång för regeringen att besluta om tillämpning av fullmaktslagarna, samtidigt som man beslutar om avvikelser i de avseenden som det aktuella läget kräver.

Alla författningar är inte heller renodlad beredskapslagar i den bemärkelsen att samtliga bestämmelser uteslutande gäller under krig eller krigsfara. I vissa författningar finns bestämmelser som är permanent tillämpliga, således även under fredsförhållanden.

Fullmaktslagar

- lag (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.,
- lag (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
- lag (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden,
- kungörelsen (1960:516) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
- lag (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.,
- krigshandelslagen (1964:19),
- förfogandelagen (1978:262),
- ransoneringslagen (1978:268),
- lag (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m.m.,
- arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262),
- lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.,
- prisregleringslagen (1989:978),
- förordning (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.,
- förordning (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och vid krigsfara,
- lag (1992:1402) om undanförelse och förstörelse,
- lag (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång,
- lag (1995:439) om beskattning, förtullning och folkbokföring under krig eller krigsfara m.m., och
- lag (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

13 § Vid beredskapslarm ska följande författningar omedelbart tillämpas i sin helhet:

- lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.,
- lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
- lagen (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden,
- kungörelsen (1960:516) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
- lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.,
- krigshandelslagen (1964:19),
- förfogandelagen (1978:262),
- ransoneringslagen (1978:268),
- lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m.m.,
- arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262),
- lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.,
- prisregleringslagen (1989:978),
- förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.,
- förordningen (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och vid krigsfara,
- lagen (1992:1402) om undanförelse och förstörelse,
- lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång,
- lagen (1995:439) om beskattning, förtullning och folkbokföring under krig eller krigsfara m.m., och
- lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Beredskapslarm medför vidare att 56-61 §§ förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion omedelbart ska tillämpas.

Mer om några fullmaktslagar

Fullmaktslagar som kan vara av särskilt intresse inom för sektorn elektronisk kommunikation och post är bl.a.

- Ransoneringslagen (1978:268) – ger möjlighet att inskränka försäljning etc. av förnödenheter som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen
- Förfogandelagen (1978:262) - ger möjlighet att tvångsvis förfoga över egendom i syfte att tillgodose totalförsvarets och folkförsörjningens behov
- Prisregleringslag (1989:978) – ger möjlighet att reglerar priser som riskerar att höjas kraftigt vid brister på varor och tjänster främst i samband med krig eller vid krigsfara

➤ Vidare analys av tillämpningen krävs

Ransoneringslagen – utdrag

6 § Om det är nödvändigt för hushållning med förnödenhet som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen, får regeringen föreskriva att förnödenheten

1. under viss tid icke får saluhållas, utbjudas mot vederlag, överlåtas eller förvärvas,
2. får saluhållas, utbjudas mot vederlag, överlåtas eller förvärvas endast i den ordning och på de villkor som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer,
3. får användas endast för de ändamål, på de villkor och med de begränsningar som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrift enligt första stycket får meddelas även i fråga om annan förnödenhet, om det behövs för att reglering som där avses skall kunna tillfredsställande kontrolleras. ----

7 § Om det är nödvändigt för hushållning som avses i 6 § eller för kontroll av reglering enligt 6 §, får regeringen föreskriva att viss förnödenhet icke får frambringas, tillverkas, beredas, användas eller yrkesmässigt köpas eller säljas av annan än den som har fått tillstånd därtill av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Förfogandelagen – utdrag

4 § För att tillgodose totalförsvarets eller folkförsörjningens ofrånkomliga behov av egendom eller tjänster, som icke utan olägenhet kan tillgodoses på annat sätt, får för statens eller annans räkning förfogande ske enligt denna lag.

Förfogande får icke riktas mot staten.

5 § Genom förfogande kan

1. fastighet tagas i anspråk med nyttjanderätt och annan egendom tagas i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt,
2. nyttjanderätt, servitut eller liknande rätt till egendom upphävas eller begränsas och nyttjanderätt i andra hand tillskapas,
3. ägare eller innehavare av fastighet, gruva, byggnad, industrianläggning eller annan

anläggning eller av transportmedel, arbetsmaskin eller liknande åläggas att utöva verksamhet för eller på annat sätt medverka till framställning av egendom för statens eller annans räkning,

4. ägare eller innehavare av lageranläggning åläggas att förvara egendom,

5. ägare eller innehavare av transportmedel åläggas att ombesörja transporter,

6. viss person åläggas tillfällig uppgift för försvarsmakten som vägvisare, budbärare, arbetsmanskaper eller sjukvårdspersonal.

Radiosändare eller sändarutrustning får inte tas i anspråk om den stadigvarande utnyttjas för tillståndspliktiga ljudradio- eller tv-sändningar enligt radio- och tv-lagen (2010:696).

Detsamma gäller anläggning för trådsändning som sådana sändningar vidaresänds i.

Ägare eller innehavare av egendom som omfattas av förfogande får icke överlåta, förbruka, skada, gömma undan eller föra bort egendomen. *Lag (2010:723).*

Prisregleringslag – utdrag

3 § Med vara avses i denna lag lösa saker, gas, elektrisk kraft och vatten. Vid tillämpningen av lagen likställs med försäljning av en vara

1. upplåtelse av nyttjanderätt till en vara,

2. upplåtelse och överlåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art,

3. upplåtelse av sådan särskild nyttjanderätt till fast egendom som avses i 7 kap. 3 § jordabalken.

4 § Med tjänst avses i denna lag verksamhet som någon utför självständigt för annans räkning. Vid tillämpningen av lagen hänförs till tjänst utövande av sådan hotell- och pensionatsrörelse för vilken det fordras tillstånd av en myndighet.

5 § Vad som i denna lag sägs om försäljning av en vara eller utförande av en tjänst skall också tillämpas, när ersättningen skall ges ut i något annat än pengar.

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att ett visst skäligt pris skall gälla som högstpris vid försäljning av en viss vara eller utförande av en viss tjänst.

Högstpriset får inte överskridas utan tillstånd. Den som har fastställt högstpriset bestämmer vilken myndighet som prövar frågor om tillstånd.

14 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att den som säljer en viss vara eller utför en viss tjänst inte utan tillstånd får överskrida det pris (stoppris) som han tillämpade för leverans av varan eller utförande av tjänsten den dag som anges i föreskriften (prisstoppsdagen). Den som har meddelat föreskriften bestämmer vilken myndighet som prövar frågor om tillstånd att överskrida stoppriset.

Totalförsvars- planering

Regeringens beslut 12/10 2015 om återupptagen totalförsvarsplanering

- **Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
 - förslag till grundsyn som ska omfatta principer för samordning, prioriteringar och resursförstärkningar inför och under höjd beredskap och ytterst i krig
- **Försvarsmakten och MSB**
 - samlad bedömning av Försvarsmaktens behov av stöd från andra myndigheter inför och vid höjd beredskap samt myndigheternas möjligheter att tillhandahålla sådant stöd
- **Myndigheter som har ett särskilt ansvar inför och vid höjd beredskap enligt förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap (bevakningsansvariga myndigheter)**
 - återuppta planeringen för sin beredskap inom ramen för det civila försvaret

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/12/regeringen-beslutar-om-aterupptagen-totalforsvarsplanering/>

<http://www.regeringen.se/4aeb92/globalassets/regeringen/dokument/justitiedepartementet/beslut-civilt-forsvar-planeringsanvisningar.pdf>

Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen

Lagen anger bl.a. att ägare eller innehavare av industriella anläggningar och andra näringsidkare

- ska lämna de upplysningar om personal, lokaler, maskiner och annan utrustning, produktion, förbrukning av energi, råvaror och andra förnödenheter, lagerhållning, inköp, leveranser och annat dylikt som totalförsvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete samt,
- om det behövs, i övrigt medverka vid planeringen av de egna uppgifterna inom totalförsvaret.

1 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar, andra näringsidkare samt sådana arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som avses i 6 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, är skyldiga att på begäran av den myndighet som regeringen bestämmer (totalförsvarsmyndighet), delta i totalförsvarsplaneringen enligt bestämmelserna i denna lag.

Lagen gäller inte statliga myndigheter, kommunala myndigheter eller landstingsmyndigheter och inte heller den som i stället omfattas av särskilda föreskrifter för totalförsvaret. *Lag (1994:1725).*

2 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar och andra näringsidkare skall lämna de upplysningar om personal, lokaler, maskiner och annan utrustning, produktion, förbrukning av energi, råvaror och andra förnödenheter, lagerhållning, inköp, leveranser och annat dylikt som totalförsvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete samt, om det behövs, i övrigt medverka vid planeringen av de egna uppgifterna inom totalförsvaret. Den som på grund av bestämmelserna i första stycket har fått utföra arbete som har medfört betydande kostnader, kan få ersättning för detta av allmänna medel. Kan överenskommelse om ersättningen inte träffas med den myndighet som har begärt arbetet, skall frågan hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän. Skiljemännen avgör om ersättning skall utgå och bestämmer i så fall ersättningens storlek. *Lag (1994:1725).*

PTS är totalförsvarsmyndigheterna enligt 1 § förordning (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Ersättning kan ges för betydande kostnader. Krav på samråd med MSB m.fl. i vissa fall enligt förordningen.

Förordning (1992:390) om förberedelser för leverans av varor och tjänster

- Förordningen innebär en skyldighet för myndigheter att ta reda på vilka behov man har av varor och tjänster som är särskilt viktiga för totalförsvarets behov.
- Behoven ska anmälas till bevakningsansvarig myndighet som ska träffa avtal med företag om att dessa under krig och krigsfara ska tillhandahålla de varor och tjänster som efterfrågas.

(PTS är en sådan bevakningsansvarig myndighet som ska kunna ta emot redovisade behov och träffa avtal med företag inom sektorerna elektronisk kommunikation och post)

1 § Myndigheter under regeringen som behöver tillförsäkra sig leverans av varor och tjänster som är viktiga för totalförsvaret under förhållanden som avses i 1 § eller 2 § första stycket förfogandelagen (1978:262) ska anmäla behovet till någon av de myndigheter som är bevakningsansvariga myndigheter enligt förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap. Förordning (2015:1055).

2 § De myndigheter som är bevakningsansvariga myndigheter enligt förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap ska träffa avtal med företag om att dessa under förhållanden som avses i 1 § ska tillhandahålla varor och tjänster (företagsplanläggning). Myndigheten får dock lämna tillstånd för annan myndighet att träffa sådana avtal. Förordning (2015:1055).

3 § Innan en myndighet genomför företagsplanläggning skall övriga berörda myndigheter höras

Post- och telestyrelsens föreskrifter om fredstida planering för totalförsvarets behov av telekommunikation m.m. PTSFS 1995:1

Föreskrifterna innehåller bestämmelser om den fredstida planeringen och organiseringen för att tillgodose totalförsvarets behov av telekommunikationer vid höjd beredskap och i krig

De som omfattas ska bl.a.

planera för att vid höjd beredskap och i krig kunna fortsätta driften av verksamheten och så långt möjligt tillhandahålla samma tjänster som i fred och

- hålla en organisation för verksamheten vid höjd beredskap och i krig aktuell
- begära uppskov för den personal som är krigsplacerad inom försvarsmakten

(Föreskrifterna baseras på den äldre telelagen, analys och anpassning till den nu gällande LEK krävs)

1 § Dessa föreskrifter innehåller bestämmelser om den fredstida planeringen och organiseringen för att tillgodose totalförsvarets behov av telekommunikationer vid höjd beredskap och i krig.

Fredstida planering

2 § Sådan näringsidkare som har tillstånd att tillhandahålla telefonitjänst, mobil teletjänst eller fasta teleförförbindelser enligt 5 § telelagen (1993:597) eller är anmälningsskyldig enligt 8 § samma lag skall i fredstid planera för att vid höjd beredskap och i krig kunna

- fortsätta driften av verksamheten och så långt möjligt tillhandahålla samma tjänster som i fred,
- styra och överföra nationell trafik inom Sverige,
- ställa personal för samverkan på central, högre och lägre regional nivå till förfogande i den omfattning som krävs,
- fortsätta verksamheten i ordinarie lokaler med de funktioner som inte har särskilt förberedda och skyddade arbetsplatser för verksamheten vid höjd beredskap och i krig samt
- vara beredd att, om en arbetsplats direkt hotas av markstrider, överföra den för krig erforderliga verksamheten till annan enhet i företaget som har en mindre utsatt lokalisering.

Fredstida organisering

3 § Näringsidkare enligt 2 § skall i fredstid

- hålla en organisation för verksamheten vid höjd beredskap och i krig aktuell. Den skall i största möjliga utsträckning bygga på den fredstida organisationen.
- begära uppskov för den personal som är krigsplacerad inom försvarsmakten och som oundgängligen erfordras för företagets verksamhet vid höjd beredskap och i krig.

Hantering av uppgifter om totalförsvar

I arbetet med planering för totalförsvar kan förekomma hantering av uppgifter som omfattas av sekretess avseende rikets säkerhet

För uppgifter som omfattas av sekretess avseende rikets säkerhet (s.k. hemliga uppgifter) finns särskilda bestämmelser i säkerhetsskyddslagstiftningen - säkerhetsskyddslagen (1996:627) och säkerhetsskyddsförordningen (1996:633).

Bestämmelserna innebär bl.a.

- att endast den som genomgått säkerhetsprövning – med registerkontroll och bedömning av pålitlighet utifrån säkerhetsynpunkt får ta del av hemliga uppgifter
- att hemliga uppgifter måste förvaras och hanteras så att de skyddas för obehörig insyn

Enskilda (operatörer) kan omfattas direkt av säkerhetsskyddslagen (1996:627).

I 1 § 3 p säkerhetsskyddslagen anges att lagen gäller vid verksamhet hos enskilda, om verksamheten är av betydelse för rikets säkerhet eller särskilt behöver skyddas mot terrorism.

Av 19 och 20 §§ säkerhetsskyddsförordning (1996:633) framgår att PTS - vad avser telekommunikationsverksamhet - skall besluta om placering i säkerhetsklass 2 och 3 och om registerkontroll för enskilda som bedriver säkerhetskänslig verksamhet.

I 40 § säkerhetsskyddsförordning anges bl.a. att säkerhetsskyddet hos enskilda som avses i 1 § 3 säkerhetsskyddslagen skall kontrolleras av PTS.

I 42 § säkerhetsskyddsförordning anges att kontroll av säkerhetsskyddet hos enskilda som avses i 1 § 3 och 8 § säkerhetsskyddslagen även kan utföras av Rikspolisstyrelsen. Kontrollen skall i dessa fall utföras i samråd med PTS.

Med säkerhetsskydd avses enligt 6 § säkerhetsskyddslagen (1996:627) 1. skydd mot spioneri, sabotage och andra brott som kan hota rikets säkerhet, 2. skydd i andra fall av uppgifter som omfattas av sekretess enligt sekretesslagen (1980:100) och som rör rikets säkerhet, och 3. skydd mot terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott (terrorism), även om brotten inte hotar rikets säkerhet.

I 7 § säkerhetsskyddslagen anges att säkerhetsskyddet skall förebygga

1. att uppgifter som omfattas av sekretess och som rör rikets säkerhet obehörigen röjs, ändras eller förstörs (informationssäkerhet),
2. att obehöriga får tillträde till platser där de kan få tillgång till uppgifter som avses i 1 eller

där verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet bedrivs (tillträdesbegränsning), och
3. att personer som inte är pålitliga från säkerhetssynpunkt deltar i verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet (säkerhetsprövning).
Säkerhetsskyddet skall även i övrigt förebygga terrorism.

Av 11 § säkerhetsskyddslagen framgår att säkerhetsprövning skall göras innan en person genom anställning eller på något annat sätt deltar i verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet eller anlitas för uppgifter som är viktiga för skyddet mot terrorism.
Säkerhetsprövning får göras även under pågående anställning eller annat pågående deltagande i verksamheten. Prövningen skall klarlägga om personen kan antas vara lojal mot de intressen som skyddas i denna lag och i övrigt pålitlig från säkerhetssynpunkt.
Säkerhetsprövningen skall omfatta registerkontroll och särskild personutredning under de förutsättningar som anges i 13-19 §§ säkerhetsskyddslagen.

Övrigt

Övrigt

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

- Regeringen har i mars 2017 beslutat att skyldigheten att mönstra och genomföra grundutbildning med värnplikt ska återinföras. Det innebär att alla delar av lagen om totalförsvarsplikt gäller igen.
- Totalförsvarsplikt är en plikt att försvara landet som omfattar alla svenska medborgare mellan 16 och 70 år. Det finns tre typer av totalförsvarsplikt:
 - värnplikt inom militären
 - civilplikt inom till exempel räddningstjänsten
 - allmän tjänsteplikt som bara gäller vid höjd beredskap
- Allmän tjänsteplikt omfattar dem som inte är militärer, och kan innefatta att ta tjänst vid något företag efter någon som inkallats eller att arbeta inom sjukvården
- Ett beredskapslarm innebär automatiskt en föreskrift om allmän tjänsteplikt. Detta innebär en order till krigsplacerad personal inom totalförsvaret att omedelbart inställa sig till tjänstgöring.

1 kap. Totalförsvarsplikten

1 § Totalförsvaret är en angelägenhet för hela befolkningen.

2 § Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

3 § En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden,
2. tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter, och
3. iakttä de föreskrifter i övrigt som meddelas i denna lag.

Utredning om personliga förhållanden enligt första stycket 1 är mönstring eller annan utredning.

Tjänstgöring enligt första stycket 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

3 a § En totalförsvarspliktig är skyldig att genomgå mönstring enligt 2 kap. 2 och 3 §§ eller fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt 4 kap. endast om regeringen med hänsyn till att det behövs för Sveriges försvarsberedskap har beslutat det. *Lag (2010:447).*

4 § Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Den allmänna tjänsteplikten innebär att den som är totalförsvarspliktig under höjd beredskap ska tjänstgöra enligt bestämmelserna i 6 kap.

5 § Värnplikten ska fullgöras hos Försvarsmakten och ska alltid inledas med grundutbildning enligt denna lag, om inte den totalförsvarspliktige redan har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring.

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast svenska medborgare och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller nitton år till slutet av det

kalenderår när han eller hon fyller fyrtiosju år. *Lag (2010:447)*.

6 § Civilplikten skall fullgöras i de verksamheter inom totalförsvaret som regeringen föreskriver.

Civilplikten får inte omfatta annan verksamhet som är förenad med egentliga stridsuppgifter än ordnings- eller bevakningsuppgifter.

6 kap. Den allmänna tjänsteplikten

1 § När det råder höjd beredskap får regeringen föreskriva om allmän tjänsteplikt, om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret skall kunna upprätthållas. Föreskriften kan avse en viss del av landet eller en viss verksamhet.

<http://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/varnplikt/totalforsvarsplikt/>

Den enskilda medborgarens ansvar

- Varje medborgare har ett primärt ansvar för att skydda sitt liv och sin egendom och att inte orsaka olyckor.
- I lagen (2003:778) om skydd mot olyckor specificeras enskilda medborgares ansvar
- Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller olycka som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön är skyldig att varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp.
- Tjänsteplikten ger en räddningsledare möjlighet att få extra stöd av enskilda. Alla mellan 18-65 år är skyldiga att medverka i räddningstjänst så länge personens kunskaper, hälsa och kroppskraft tillåter det.
- Hemberedskap - rekommendation att alla under tre dygn ska kunna täcka sina grundläggande behov av vatten, mat, värme och information.

Grundprincipen om medborgarens ansvar för sitt eget liv gäller i vardag såväl som vid kriser, i Sverige såväl som utomlands.

2 kap. Enskildas skyldigheter - Skyldighet att varna och tillkalla hjälp

1 § Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller om en olycka som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön skall, om det är möjligt, varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp. Detsamma gäller den som får kännedom om att det föreligger en överhängande fara för en brand eller en sådan olycka.

6 kap. Särskilda skyldigheter för enskilda, kommuner och statliga myndigheter - Tjänsteplikt

1 § När det behövs, är var och en som under kalenderåret fyller lägst arton och högst sextiofem år skyldig att medverka i räddningstjänst, i den mån hans eller hennes kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det.

Tjänsteplikten fullgörs på anmodan av räddningsledaren.

Bland dem som är tjänstepliktiga enligt [första stycket](#) och som är bosatta i kommunen får en nämnd som avses i [3 kap. 11 §](#) ta ut lämpliga personer för att ingå i kommunens räddningsvärn. I första hand skall frivilliga tas ut. Den som tagits ut är skyldig att delta i övning med räddningsvärnet under högst tjugo timmar årligen.

Tjänsteplikten gör att räddningsledaren för en insats kan begära extra stöd av privatpersoner. Räddningsvärn finns främst på landsbygden och skärgårdsöar där det kan vara långt till en brandstation.

Den som inte fullföljer sina skyldigheter att varna eller tillkalla hjälp eller låter bli att fullgöra tjänsteplikten kan dömas till böter.

Hemvärnet

- Hemvärnet är en del av Försvarsmaktens insatsorganisation och består av regionalt och lokalt knutna hemvärnsbataljoner över hela landet
- I hemvärnets uppgifter ingår att stödja samhället vid kris eller olycka - t. ex att hjälpa räddningstjänst vid bränder etc.
- Hemvärnet har också vissa försvarsuppgifter enligt en särskild förordning som ger befogenhet att bl.a. spärra av och skydda områden
- Vid höjd beredskap eller efter särskilt beslut av regeringen ska hemvärnet inta så kallad *hemvärnsberedskap* vilket bl.a. innebär att förbereda och kontrollera materiel

Hemvärnet har till uppgift att verka över hela konfliktskalan – från stöd till samhället vid svåra påfrestningar i fred till väpnad strid i krig. Hemvärnet är en del av Försvarsmaktens insatsorganisation och utgör nästan hälften av Försvarsmaktens personal. - <http://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/verksamhetsomraden/hemvarnet/>

Förordning (1982:756) om försvarsmaktens ingripanden vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet, m.m.

Frivilliga försvarsorganisationer (FFO)

- Frivilliga försvarsorganisationer (FFO) är organisationer som bedriver verksamhet som främjar totalförsvaret och som omfattar försvarsupplysning samt rekrytering och utbildning av frivilliga för uppgifter inom totalförsvaret.
- Det finns bestämmelser om bl.a. samverkan mellan FFO och myndigheter samt kommuner i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet
- I bilagan till förordningen anges de 18 frivilliga försvarsorganisationer som finns idag. De har med olika inriktningar och kompetensområden, exempelvis sjukvård och radiokommunikation.
- PTS har avtal med Svenska Lottakåren avseende hjälp i NTSG sekretariatet

1 § Med frivillig försvarsverksamhet avses i denna förordning verksamhet som främjar totalförsvaret och som omfattar försvarsupplysning samt rekrytering och utbildning av frivilliga för uppgifter inom totalförsvaret.

En organisation som bedriver frivillig försvarsverksamhet benämns i denna förordning frivillig försvarsorganisation. De frivilliga försvarsorganisationerna anges i bilaga till förordningen.

2 § En myndighet med uppgifter inom totalförsvaret får ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation (en frivillig) om att denne skall tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal. Innan ett avtal enligt första stycket ingås, skall myndigheten kontrollera med den frivilliga försvarsorganisationen att den frivillige är lämplig för tjänstgöringen.

Bilaga - De frivilliga försvarsorganisationerna utgörs av

Svenska försvarsutbildningsförbundet, Insatsingenjörernas riksförbund, Flygvapenfrivilligas riksförbund, Frivilliga automobilkårernas riksförbund, Frivilliga flygkåren, Frivilliga motorcykelkårernas riksförbund, Frivilliga radioorganisationen, Försvarets personaltjänstförbund, Svenska blå stjärnan, Föreningen svenska röda korset i fråga om medverkan i totalförsvarets sjukvård och i verksamheten för civilbefolkningens skydd i krig, Riksförbundet Sveriges lottakårer, Sjövärnsskårens riksförbund, Svenska brukshundklubben, Svenska fallskärmsförbundet, Svenska pistolskytteförbundet, Svenska skyttesportförbundet, Sveriges civilförsvarsförbund, och Sveriges bilkårers riksförbund.

Försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten

I den försvarspolitiska inriktningen 2016-2020 (Prop. 2014/15:109) framhålls behovet av att fördjupa Sveriges samarbeten inom försvars- och säkerhetspolitiska områden

- Internationellt mönster, där det traditionella multilaterala samarbetet kompletteras med bilaterala överenskommelser
- Sverige har bl.a.
 - bilaterala överenskommelser med Finland, Danmark, USA och Storbritannien
 - multilateralt avtal om värdlandsstöd med NATO 2016

Den försvarspolitiska inriktningen 2016-2020 framhåller behovet av att fördjupa Sveriges samarbeten inom försvars- och säkerhetspolitiska områden.

Utredning om Sveriges samarbeten - respektive medlemskap med andra länder och organisationer - på det försvars- och säkerhetspolitiska området -
http://www.regeringen.se/4a58e0/contentassets/dc054ef38cde47dabf5aadf63dcab469/so-u-2016_57.pdf

Den 1 juli 2016 trädde värdlandsavtalet (Host nation support, HNS) med Nato i kraft. Syftet med avtalet är att öka förutsättningarna för att Sverige kan ge och ta emot civilt/militärt stöd på svenskt territorium i samband med övningar, kriser eller militära operationer i Sverige eller i närområdet. Sverige undertecknade avtalet redan den 4 september 2014. Men innan det kunde träda i kraft behövdes ett antal lagändringar för att Sverige skulle kunna fullgöra avtalet. Det gällde bland annat att natopersonal ska kunna ha immunitet och särskilda rättigheter vad gäller skatter, tullregler och regler för bruk av fordon. Detta gjorde att det krävdes ändring i Lag (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, Lag (1994:1547) om tullfrihet m.m., Lag (1975:1410) om ändring i trafikskadelagen och i skyddslagen (2010:305).

Diskutera

- Vad kände du till om detta tidigare?
- Vad skulle du vilja veta mer om?

Skriv ner och lämna in till kursledningen som underlag till fortsatt utbildning m.m.